

Анализа

Фросина ТАШЕВСКА-РЕМЕНСКИ

“
*Umot neka
t i b i d e v o d a ~*
”

Иднината не може да се предвиди, и добро е што е така, бидејќи извесна доза непредвидливост носи изненадувања и ги прави, како животот, така и политиката, поинтересни. Во двата случаја, старо е искусственото правило дека пропуштените шанси кои можат да влијаат на иднината чинат многу повеќе отколку што на почетокот се мисли, бидејќи непресметаното денес дури утре станува неизвесно и подлежи на нови околности и влијанија, со потенцијално негативни последици за посакуваниот излез.

Меѓу она што може да има потенцијално големо влијание врз динамиката и околностите на македонското придвижување и придружување кон ЕУ (покрај, се разбира, најавеното грчко вето во отсуство на замен компромис за името на РМ), може да ја издвоиме јавно тивко коментираната (не)ратификација на Лисабонскиот договор.

Сè уште се свежи секавањата за "шокот" од изненадувачкиот неуспех на т.н. европски Устав, чиј текст по долгогодишна работа беше завршен есента 2004 година, под водство на поранешниот

француски претседател. Документот кој требаше да значи чекор од седумте милји во европската интеграција неславно пропадна на првите два ратификациони референдума (Франција и Холандија) пролетта 2005 година. Натмошната постапка за ратификација во останатите земји-членки беше запрен. Како главна причина за неуспехот беше истакнато несогласувањето меѓу идеите на политичките елити за потребата од цврсто обединување на ЕУ од една страна, и подготвеноста на населението тоа да го прифати. Поимите како: ЕУ државјанство, ЕУ претседател, ЕУ војска, потполно слободно движење на луѓе и на стоки и сл., беа едноставно премногу во дадениот момент. Решение е пронајдено во отфрлањето на Уставот и на неговите "најпроблематични" одредби и преземање на останатиот дел од неговата содржина во вид на амандмани на постојните трактати. Така, на пример, тргнати се одредбите за предноста на ЕУ симболите и законите над националните симболи и закони.

Новиот документ, познат како Treaty of Lisbon или Лисабонски договор, како компромисно решение е потпишан од

одредат судбината на останатите 490 милиони граѓани на Европа?

Колкав е отпорот на населението кон Договорот зборува податокот дека според резултатите од неколку анкети во Велика Британија, 85 проценти од избирачите го преферираат референдумот како начин за одлучување во врска со Лисабонскиот договор, а од нив 90 проценти би гласале "против" ратификацијата на Договорот. Сепак, и покрај отсуството на референдуми (освен во Ирска), процесот на ратификација нема да се одвива без проблеми и неизвесности, особено поради фактот што овој пат нема место за "пропусти". Непријатно е тоа што процедурата за ратификација не предвидува никакво резервно решение во случај Договорот да не биде ратификуван во една или во повеќе земји-членки на ЕУ. Сосема е извесно дека вториот неуспех (по европскиот Устав), може да ги запре процесите на европски интеграции на подолго време и да предизвика сериозна политичка криза со несогледливи последици.

Воодушевените ЕУ политичари сметаат дека Лисабонскиот договор во од-

ДАЛИ ЕВРОПА

претседателите на сите земји-членки на ЕУ во септември 2007 година во Лисабон, а по ратификацијата требаше да претставува основа на европското заедништво. Договорот би требало да стапи на сила на 1 јануари 2009 година. Од вкупно 27 земји-членки на ЕУ, 18 го ратификуваа реформскиот Лисабонски договор.

нос на досегашните договори ќе придонесе за демократизација на Унијата во неколку битни одредби: 1) се зајакнува улогата на националните парламенти, бидејќи експлицитно се бара да бидат директно известени за сите законски предлози на ЕУ, како и за барањата на трети земји за членство во Унијата; 2) се зголемува моќта на Ев-

Ете како пропуштените шанси скапо чинат и на очекуван начин македонската позиција во стремежот кон ЕУ е толку слаба, што дури и правото на неродените Ирци може да ја затресе.

По неуспехот со европскиот Устав, ЕУ политичарите се многу внимателни околу ратификацијата на Лисабонскиот договор, затоа сите сили се насочени на ратификацијата од ризичните и неизвесни референдуми да се пресели во националните парламенти, каде не постои значителен отпор кон Договорот. Референдумот како модус за ратификација единствено е задржан во Ирска. На референдумот, кој се одржа на 12 јуни 2008 година, гласаа 1.621.037 од вкупно 3.051.278 избирачи (53,1 отсто). Од нив "против" Лисабонскиот договор гласаа 862.415 избирачи, односно 53,4 отсто. Резултатите од референдумот се дефинитивно легитимни, мнозинството граѓани навистина се определија "против", но тие 862.415 избирачи се само 28,3 проценти од вкупното гласачко тело во Ирска. Се поставува прашањето: Можат ли 862.415 граѓани на ЕУ легитимно да ја

ропскиот парламент, поради директното учествување во ЕУ легислативните процеси, вклучувајќи донесување и одобрување на буџети; 3) граѓаните на ЕУ од Европската комисија ќе можат да бараат измени или донесување на сосема нови закони преку собирање на еден милион потписи. ЕУ лидерите ќе избираат и претседател на Европскиот парламент со мандат од две ипол години, со што практично ќе се елиминира сегашниот систем на ротација на шестмесечно претседателство. Исто така, Договорот предвидува одредба за заедничка одбрана во случај една земја-членка да биде нападната. Освен тоа, Лисабонскиот договор содржи голема новина во тоа што ЕУ се втемелува како правно лице, наспроти досегашните комплицирани одредби за "European Communities", а истовремено го зацврстува принципот на субординаност,

односно поделбата на компетенции меѓу ЕУ и земјите-членки.

Од друга страна, пак, противниците на Лисабонскиот договор предупредуваат на значително различниот систем на одлучување кој се пропишува, а со кој се ослабува положбата на малите држави. Но, главниот камен на сопнување претставува Европската повелба за основните права (EU Charter on Fundamental Rights), која со Лисабонскиот договор се прогласува за законски задолжителна на територијата на Унијата во сите случаи кога земјите-членки ги применуваат законите на ЕУ (денес тоа е околу 2/3 од сите закони). Во тој случај основните

права мора да бидат еднакви за сите граѓани на Унијата, што на прв поглед не е контроверзно, но претставува потенцијална мина под процесот на ратификација на Договорот. Така, според критичарите, прв пат во историјата, со доаѓање на Лисабонскиот договор на сила, Европскиот суд за правда ќе добие право да одлучува, на пример, за "правото на живот" (абортус и еутаназиа) и многу други човекови и грѓански права за сите граѓани на ЕУ, бидејќи Договорот дефинира дека Повелбата за основните права има иста правна сила како и самиот Договор и, како таква, правата кои се гарантирани со неа имаат пред-

ност пред националните закони и уставите во случај на конфликт. Навистина, Лисабонскиот договор прв пат доведува до создавање на ЕУ граѓанин во права (т.е. правна) смисла на зборот, наместо досегашниот помалку или повеќе описен статус.

Тука, изненадувачки Ирска станува критична алка во синџирот. Зошто?

Познато е дека ирската традиција е длабоко приврзана за католичката вероисповед, што особено се огледува во конзервативниот однос кон семејството, чија маркантна манифестација е крајно рестриktivниот однос кон абортусот, кој од 1983 година во Ирска е забранет со Устав, освен во случај кога животот на мајката е директно загрозен. Со тоа во ЕУ ирската политика кон "правото на живот" е најрестриktivна. Политичките партии со изразена национална компонента сметаат дека, според Договорот, Европскиот суд за правда ќе одлучи што значи "правото на живот" на европските граѓани врз основа на европскиот закон. Не е тешко да се замисли конфликтната ситуација до која може да дојде поради различната интерпретација на ирскиот Протокол за абортус и соодветниот ЕУ закон. Ирскиот протокол за "правото на живот" воопшто не ја спомнува еутаназиајата, која во некои земји-членки на ЕУ е легална. Освен овие два примера, постои низа други чувствителни области во кои постојат значителни разлики меѓу земјите-членки на ЕУ. Според опонентите, она што го пропишува Лисабонскиот договор е одземање на последниот збор на националните врховни судови (и Судот за човекови права во Стразбур) и доделување на тоа право на Европскиот суд за правда во Луксембург. Освен емоционално набиеното прашање за "правото на живот" се предупредува и на други "лоши страни" на Договорот: на пример, прашањето за заедничката одбрана во рамките на ЕУ, што е спротивно на ирската традиционална наклонетост кон НАТО.

Ирското "не" за Лисабонскиот договор на подолг временски период ќе го запре европскиот процес на интеграции и ќе предизвика длабока политичка криза во ЕУ. Тоа сосема сигурно ќе има големо влијание и на процесите на придружување во смисла на желбата на ЕУ да повикува, активно да поддржува и да ги инспирира потенцијално новите земји-членки. Без разлика на веќе почнатиот процес на придружување на Македонија кон ЕУ, треба да се очекува дека и така бавните процеси на исполнување на "ново-старите" критериуми за членство на Македонија во ЕУ ќе станат уште побавни, ако не и прекинати на одредено време, доколку се има предвид политичката криза која ја очекува ЕУ, но и нашиот "нерешлив" проблем со името во спорот со Грција.

Ете како пропуштените шанси скапо чинат и на очекуван начин македонската позиција во стремежот кон ЕУ е толку слаба, што дури и правото на неродените Ирци може да ја затресе.

Поимите како ЕУ државјанство, ЕУ претседател, ЕУ војска, потполно слободно движење на луѓе и на стоки и сл. едноставно беа премногу во дадениот момент. Решение е пронајдено во отфрлањето на Уставот и на неговите "најпроблематични" одредби и преземање на останатиот дел од неговата содржина во вид на амандмани на постојните трактати. Така, на пример, тргнати се одредбите за предноста на ЕУ симболите и законите над националните симболи и закони.

Е ВО КРИЗА?!

